

Автокран, пожежний транспортний засіб, екскаватор — спеціальна техніка чи ні?

У цій статті ми визначимось із поняттям «спеціальна техніка» в розумінні закупівельного законодавства. Встановимо, чи може вважатись спеціальною технікою техніка спеціального призначення (автокран, пожежний транспортний засіб, екскаватор). Також розглянемо, як співвідносяться між собою транспортні засоби спеціального призначення та спеціальна техніка.

Законодавство України, що регулює закупівлі, передбачає певну специфіку щодо закупівель товарів оборонного призначення.

Порядок та умови здійснення оборонних закупівель для державних замовників у сфері оборони, служб державного замовника, а також військових частин, організацій (установ, закладів), що уповноважуються рішенням державного замовника у сфері оборони на здійснення закупівель та укладення державних контрактів, регулюються Особливостями здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану, які затверджені постановою Кабінету Міністрів України [від 11.11.2022 № 1275](#) (далі — Особливості здійснення оборонних закупівель).

Згідно з пунктом 43 Особливостей здійснення оборонних закупівель **державні замовники здійснюють закупівлі** товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що становлять державну таємницю, а також закупівлі озброєння, військової та спеціальної техніки, ракет і боєприпасів та їх складових частин, послуг із розроблення, ремонту, модернізації озброєння, **військової і спеціальної техніки**, боєприпасів та їх складових частин та товарів, робіт і послуг для будівництва військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд **без застосування видів (процедур) закупівель**, визначених законами України «[Про оборонні закупівлі](#)» та «[Про публічні закупівлі](#)». Порядок проведення таких закупівель, зокрема порядок укладення державних контрактів (договорів), визначається державним замовником.

Таким чином, для дотримання норм законодавства замовники повинні розуміти, що саме відноситься до спеціальної техніки у розумінні пункту 43 Особливостей здійснення оборонних закупівель.

Поняття «спеціальна техніка»

Особливості здійснення оборонних закупівель не містять визначення поняття «спеціальна техніка», натомість таке визначення наведено в [Законі України «Про оборонні закупівлі»](#) (далі — [Закон про оборонні закупівлі](#)).

Згідно з пунктом 27 частини 1 статті 1 [Закону про оборонні закупівлі спеціальна техніка](#) — техніка, що має спеціальне призначення у визначеній сфері застосування, зокрема розвідки, контррозвідки, зв'язку, захисту інформації, кібербезпеки та кіберзахисту, а також обладнання та апаратура для контролю і проведення випробувань таких засобів.

Визначення спеціальної техніки, наведене у законодавстві, є доволі широким та невизначеним, оскільки з нього незрозуміло ні виключного переліку сфер застосування, ні можливості паралельного застосування цієї техніки в інших (невійськових) сферах життя.

Для визначення сфери застосування, у якій спеціальна техніка повинна мати спеціальне призначення, слід звернутись до преамбули [Закону про оборонні закупівлі](#), згідно з якою цей закон визначає загальні правові засади планування, порядок формування обсягів та особливостей здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення **для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони**, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони, а також порядок здійснення державного і демократичного цивільного контролю у сфері оборонних закупівель.

Таким чином, можна дійти висновку, що **спеціальна техніка повинна мати спеціальне призначення у сфері забезпечення потреб сектору безпеки і оборони**.

Відповідно, постає питання, чи повинна спеціальна техніка мати лише спеціальне призначення у сфері забезпечення потреб сектору безпеки і оборони, або ж вона може використовуватись в інших сферах життя.

До 03.03.2021 законодавство містило ще одне визначення поняття «спеціальна техніка», а саме пункт 2 [Порядку складання єдиного наскрізного плану створення зразка \(системи, комплексу\) озброєння, військової і спеціальної техніки, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 № 449](#), визначав спеціальну техніку як технічні засоби, призначені для забезпечення проведення оперативно-розшукових заходів розвідувальними, контррозвідувальними та правоохоронними органами, і технічні засоби спеціального зв'язку, технічного і криптографічного захисту інформації, які не мають господарсько-побутового призначення, а також обладнання та апаратура для контролю і проведення випробувань таких засобів. Однак у чинній редакції Порядку вищенаведений пункт відсутній.

Також до Верховної Ради України подавався [проект Закону про створення та виробництво озброєння, військової і спеціальної техніки № 7389 від 12.12.2017](#), у якому спеціальна техніка визначалась як технічні засоби, призначені для забезпечення проведення оперативно-розшукових заходів розвідувальними, контррозвідувальними та правоохоронними органами, і технічні засоби спеціального зв'язку, технічного та криптографічного захисту інформації, які не мають господарсько-побутового призначення, а також обладнання та апаратура для здійснення контролю і проведення випробувань таких засобів.

У висновку на проект Закону України «Про створення та виробництво озброєння, військової і спеціальної техніки» від 22.01.2019 Головне науково-експертне управління

критично оцінює наведене у законопроекті визначення спеціальної техніки, зокрема зазначає, що визначення технічних засобів «криптографічного захисту інформації, які не мають господарсько-побутового призначення» як «спеціальної техніки» потребує уточнення з урахуванням положень Закону України «Про електронні довірчі послуги», який встановлює особливості правового регулювання електронної ідентифікації шляхом застосування криптографічних засобів захисту інформації.

Іншими словами, технічні засоби криптографічного захисту інформації є яскравим прикладом спеціальної техніки, яка окрім спеціального призначення у сфері забезпечення потреб сектору безпеки і оборони має інше призначення, не пов'язане безпосередньо з безпекою чи обороною країни.

Таким чином, **спеціальна техніка може застосовуватись не лише у сфері безпеки та оборони**, а і в інших сферах, у тому числі мати господарсько-побутове призначення.

Процедура віднесення техніки до спеціальної

Закон про оборонні закупівлі передбачає ряд процедур щодо спеціальної техніки. Стаття 4 Закону про оборонні закупівлі передбачає ведення типового реєстру конструкторської документації на озброєння, військову та спеціальну техніку.

Стаття 7 Закону про оборонні закупівлі передбачає організацію випробування зразків озброєння, військової та спеціальної техніки, приймання їх на озброєння (використання), постачання, допуск до експлуатації.

Необхідність проведення випробувань спеціальної техніки передбачається [постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку постачання товарів оборонного призначення під час особливого періоду, введення надзвичайного стану, проведення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії та у період проведення антитерористичної операції» від 25.02.2015 № 345](#) (далі — Постанова № 345).

Згідно з Постановою № 345 державний замовник здійснює кодифікацію предмета постачання, вводить його до штатів і табелів до них та видає наказ про прийняття зразків товарів оборонного призначення на озброєння (постачання).

Наказ про допуск до експлуатації зразків товарів оборонного призначення може бути підставою для внесення змін до переліку з обсягами закупівель на відповідний бюджетний період.

Під час воєнного стану, **після здійснення кодифікації зразків** товарів оборонного призначення державний замовник включає їх до переліків та обсягів закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення, інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони.

Таким чином, товари оборонного призначення, у тому числі спеціальна техніка, повинні

бути кодифіковані відповідно до Постанови № 345. Однак своїми розпорядчими рішеннями державні замовники у сфері оборони в деяких випадках дозволяють спрощений порядок придбання такої техніки, тобто до кодифікації.

Як приклад, виключенням із загального правила є **безпілотні літальні апарати (БПЛА)** та безпілотні авіаційні комплекси (БПАК), зокрема цивільного призначення та подвійного використання, які класифікуються як мікро (тактичні) та міні (тактичні поля бою), у тому числі призначені або переобладнані для виконання спеціальних завдань зі знищення цілей, оскільки **їх державний замовник може закуповувати навіть без допуску до експлуатації або кодифікування** як предмет постачання.

Також **державний замовник може закуповувати без попередніх випробувань** зразки військової техніки іноземного виробництва, які перебувають на озброєнні (в експлуатації) в армії країни-виробника або постачались на експорт для потреб оборони інших країн. У такому випадку у разі відсутності номенклатурних номерів НАТО на предмети постачання на момент укладення державного контракту державний замовник в установленому порядку забезпечує виконання робіт із кодифікації предметів постачання та вносить присвоєний національний номенклатурний номер у державний контракт.

Автокран, пожежний транспорт, екскаватор як спеціальна техніка

Для того щоб встановити, що саме відноситься до спеціальної техніки, слід визначитись із співвідношенням спеціальної техніки з суміжними поняттями, такими як товари оборонного призначення та спеціальні (спеціалізовані) транспортні засоби.

Згідно з пунктом 29 частини 1 статті 1 Закону про оборонні закупівлі **товари оборонного призначення:**

озброєння,

військова та спеціальна техніка,

зброя і боєприпаси,

спеціальні комплектувальні вироби для їх виготовлення та експлуатації,

матеріали та обладнання, спеціально призначені для їх розроблення, виготовлення або використання,

спеціальні технічні засоби, технічні засоби розвідки,

засоби технічного та криптографічного захисту інформації,

засоби спеціального зв'язку,

космічна техніка військового та подвійного призначення,

засоби індивідуального захисту (бронежилети всіх класів захисту, протиударні, кулезахисні шоломи, комплекти протиударного захисту тощо),

спеціальні засоби (кайданки, кийки, засоби, споряджені речовинами сльозогінної, світлошумової дії тощо),

спеціальні (спеціалізовані) транспортні засоби;

комп'ютерна, оптична, вимірювальна та інша техніка,

спеціальний формений одяг, необхідний для виконання завдань правоохоронними органами, структурними підрозділами органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, військовими формуваннями з правоохоронними функціями, товари подвійного використання для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони, розвитку обороноздатності держави та системи національної стійкості,

будь-які інші товари, які закуповуються державними замовниками, визначеними згідно з пунктом 10 частини 1 цієї статті, для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони.

Таким чином, спеціальна техніка є товаром оборонного призначення. Ба більше, товаром оборонного призначення також можуть бути спеціальні (спеціалізовані) транспортні засоби.

Визначення поняття «транспортний засіб спеціального призначення» міститься у [Законі України «Про автомобільний транспорт» від 05.04.2001 № 2344-III](#).

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про автомобільний транспорт» транспортний засіб спеціального призначення — транспортний засіб, призначений для виконання спеціальних робочих функцій (для аварійного ремонту, автокран, пожежний, автобетономішалка, вишка розвідувальна чи бурова на автомобілі, для транспортування сміття та інших відходів, технічна допомога, автомобіль прибиральний, автомобіль-майстерня,

радіологічна майстерня, автомобіль для пересувних телевізійних і звукових станцій тощо).

Як вбачається з визначення, транспортний засіб спеціального призначення може мати спеціальне призначення у сфері забезпечення потреб сектору безпеки і оборони (вишка розвідувальна на автомобілі, автомобіль-майстерня), але може і не мати такого призначення.

Також транспортний засіб спеціального призначення не повинен проходити випробування та не підлягає кодифікації на підставі Постанови № 345.

Отже, такі транспортні засоби, як автокран, пожежний транспорт, екскаватор, є транспортними засобами спеціального призначення, однак спеціальною технікою ці транспортні засоби можуть бути за умови, що вони пройшли випробування та були кодифіковані на підставі Постанови № 345 або вони є зразками військової техніки іноземного виробництва, які перебувають на озброєнні (в експлуатації) в армії країни-виробника або постачались на експорт для потреб оборони інших країн.

Порядок закупівлі БПЛА за пунктом 43 Особливостей оборонних закупівель

Порядок закупівлі БПЛА за пунктом 43 Особливостей оборонних закупівель залежить від класифікації БПЛА, які підлягають закупівлі.

Згідно з пунктами 16-2, 24-2, 29 Постанови № 345 державний замовник може здійснювати закупівлю безпілотних літальних апаратів та безпілотних авіаційних комплексів, зокрема цивільного призначення та подвійного використання, **які класифікуються як мікро (тактичні) та міні (тактичні поля бою)**, у тому числі призначених або переобладнаних для виконання спеціальних завдань із знищення цілей, а також тих, що в установленому порядку не були допущені до експлуатації або кодифіковані як предмет постачання.

Зведена класифікація БПЛА БПАК за основними ознаками наведена у пункті 4 додатка 1 до [Правил виконання польотів безпілотними авіаційними комплексами державної авіації України](#), які затверджені наказом Міністерства оборони України від 08.12.2016 № 661 (далі — Правила виконання польотів БПЛА), згідно з яким мікро (тактичні) БПЛА БПАК мають злітну масу до 2 кг, міні (тактичні поля бою) мають злітну масу від 2 до 15 кг.

Таким чином, замовник у сфері оборони може здійснювати закупівлю безпілотних літальних апаратів та безпілотних авіаційних комплексів, які мають злітну масу не більше 15 кг, за пунктом 43 Особливостей оборонних закупівель, як військової техніки (які призначені для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони) чи спеціальної техніки (цивільного призначення та подвійного використання), у тому числі тих, що в установленому порядку не були допущені до експлуатації або кодифіковані як предмет постачання.

Якщо БПЛА БПАК мають злітну масу більше 15 кг, їх закупівля як військової чи спеціальної

техніки здійснюється у загальному порядку, тобто вони повинні або пройти випробування та кодифікацію на підставі Постанови № 345, або перебувати на озброєнні (в експлуатації) в армії країни-виробника, або постачатись на експорт для потреб оборони інших країн.

Наприклад, якщо БЛА злітною масою більше 15 кг має код NSN (**National Stock Number**), це свідчить про наявність у нього номенклатурного номера НАТО на момент укладення державного контракту.

У коді NSN зашифровано інформацію про країну, яка його присвоїла вперше, як правило, це країна-виробник. Код національного бюро кодифікації у системі кодифікації НАТО — 61, наприклад, номер 1005-61-123-4567 свідчить про проведення кодифікації в Україні.

Якщо БЛА вироблений в Україні і має код NSN, який присвоєний в Україні, це свідчить про позитивні результати визначальних відомчих випробувань, оскільки згідно з пунктом 23 Постанови № 345 у разі отримання позитивних результатів визначальних відомчих випробувань державний замовник здійснює кодифікацію предмета постачання, вводить його до штатів і табелів до них та видає наказ про допуск до експлуатації.

Якщо БЛА вироблений не в Україні та має код NSN, присвоєний не в Україні, для його закупівлі, згідно з пунктом 29 Постанови № 345, необхідне документальне підтвердження того, що:

БЛА іноземного виробництва перебуває на озброєнні (в експлуатації) в армії країни-виробника

або

БЛА іноземного виробництва постачався на експорт для потреб оборони інших країн,

або

БЛА іноземного виробництва, що знятий з озброєння / постачання (виведений з експлуатації) країною-виробником у зв'язку з переозброєнням, має залишковий ресурс та не перевищений строк зберігання,

або

отримані позитивні результати функційних випробувань (зокрема, у країні-постачальниці).

Таким чином, для закупівлі БЛА, вироблених не в Україні та які мають код NSN, присвоєний не в Україні, за пунктом 43 Особливостей оборонних закупівель як військової техніки потрібне додаткове документальне підтвердження.

При цьому замовникам у сфері оборони слід враховувати порядок реалізації експериментального проєкту щодо здійснення оборонних закупівель безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби та активних засобів протидії технічним розвідкам вітчизняного виробництва, що затверджений постановою КМУ [від 24.03.2024 № 256](#) (далі — Постанова № 256).

Так, вітчизняні **виконавці** державних контрактів (договорів) на виготовлення та поставку безпілотних систем (їх складових частин) **під час проведення переговорів щодо укладення державного контракту (договору) надають** державному замовнику у сфері оборони [розрахунок ціни](#) за формою згідно з додатком 1 до Постанови № 256 та висновок експерта (подається протягом шести місяців з моменту його видачі та не може бути прийнятий державним замовником у сфері оборони після закінчення цього строку), що визначає можливу орієнтовну (очікувану) вартість безпілотної системи (її складової частини), виданий спеціалізованою судово-експертною установою, яка відповідно до [Закону України](#) «Про судову експертизу» має право на виконання таких робіт.

При цьому прибуток виконавця державного контракту (договору) у складі ціни може становити не більше 25 відсотків виробничої собівартості товарів, робіт та послуг. У розрахунку прибутку не враховуються всі передбачені законодавством податки та збори. Відповідальність за неправильність розрахунку ціни несе виконавець державного контракту (договору).

Крім вищезазначеного вітчизняні виконавці державних контрактів (договорів) на виготовлення та поставку безпілотних систем під час проведення переговорів щодо укладення державного контракту (договору) надають державному замовнику у сфері оборони один із таких документів:

сертифікат відповідності стандартам або технічним умовам (із змінами, за наявності);

свідоцтво про реєстрацію штатно-табельного предмета;

документ, що підтверджує допуск до експлуатації безпілотної системи;

[акт про проведення спільних відомчих випробувань](#) з позитивним висновком за формою згідно з додатком 2 до Постанови № 256.

Вимагати інші документи щодо визначення ціни, крім тих, що передбачені Постановою № 256, забороняється.

Висновок

Спеціальна техніка повинна мати спеціальне призначення у сфері забезпечення потреб сектору безпеки і оборони, однак вона може застосовуватись не лише у сфері безпеки та

оборони, а і в інших сферах, у тому числі мати господарсько-побутове призначення.

Зразки спеціальної техніки підлягають випробуванням та кодифікації на підставі Постанови № 345.

Виключенням є безпілотники та зразки військової техніки іноземного виробництва, які перебувають на озброєнні (в експлуатації) в армії країни-виробника або постачались на експорт для потреб оборони інших країн.

Також на порталі RADNUK.COM.UA уже опубліковані такі матеріали щодо цієї теми:

[«Три питання щодо закупівлі послуг з ремонту й технічного обслуговування автомобілів за Постановою № 1275»;](#)

[«Закупівлі для нагальних потреб на запит ЗСУ, військових формувань, правоохоронних органів, ДСНС і військових навчальних закладів: як діяти за підпунктом 21 пункту 13 Особливостей до та після 1 вересня»;](#)

[«ПММ, запасні частини, шини та інші комплектуючі для національної безпеки та оборони закуповують за нульовою ставкою ПДВ!».](#)